

ARTOSUL PASCAL și PÂINEA NUMITĂ „PAȘTI”

Ieromonahul Petru Pruteanu // www.teologie.net

Conform Tipicului mănăstiresc, la Liturghia pascală, în fața icoanei Mântuitorului, pe o masă se pune o pâine („artos”), care are imprimată pe ea icoana Învierii¹. Înainte de Otpustul Liturghiei, această se binecuvântează prin rugăciunea specială din Liturghier (numită: *Rugăciune la binecuvântarea pâinii, [care se numește în popor „Paști”]*² în Sfânta Duminică a Paștilor) și se stropește cu agheasmă, apoi toată Săptămâna Luminată este purtată în procesiune la masa fraților, iar în Sâmbăta Săptămânii Luminate, artosul se frânge și se dă fraților spre mâncare.³ Purtarea acestei pâini la trapezele mănăstirești Îl simbolizează pe Hristos cel înviat și prezent la masa fraților pe parcursul întregii Săptămâni Luminate, așa cum și „Panaghia” (o prescură închinată Născătoarei de Dumnezeu) o reprezintă pe Maica Domnului care stă la masă cu frații în zilele de duminici și sărbători. Este o dimensiune pierdută chiar și în mănăstiri, iar în parohii nici n-ar avea de ce să fie instituită sau păstrată formal.⁴

În practica liturgică românească însă, „artosul pascal” este de obicei confundat cu pâinea și vinul ce se binecuvântează în Sâmbăta Mare și care, în mod eretic (!), sunt numite „Paști”.

După cum se știe, Liturghia din Sâmbăta Mare, a Marelui Vasile, se face unită cu Vecernia și ea trebuie săvârșită în orele de după masă. Tipicul

¹ Despre faptul că „artosul” trebuie să aibă icoana imprimată pe ea vorbesc și cuvintele rugăciunii, în care se face aluzie la sărutarea acestei pâini, de fapt a icoanei Învierii imprimată pe ea.

² Această paranteză (pătrată) este un adaos recent al Liturghierului românesc.

³ „Sfințenia” artosului pascal, mai ales acolo unde el este numit „Paști”, a fost exagerată inclusiv unei cereri din rugăciunea de binecuvântare a acestei pâini, în care se spune: „*alungă de la noi, cu puterea Ta, toată boala și neputința, dându-ne la toți sănătate*”. O pâine care îi ajută pe credincioși în astfel de probleme este, din păcate, mai „atractivă” decât împărtășirea cu Trupul și Sângele lui Hristos, care este „spre viața de veci”. Se creează impresia că viața veșnică nu-i interesează pe „consumatorii și traficantii de sfințenie”, dacă e să-l parafrăzăm pe Sf. Grigore Teologul.

⁴ Despre artos se poate citi (doar în limbile străine) aici: <http://www.pravenc.ru/text/392501.html> și aici: <http://en.wikipedia.org/wiki/Artos>.

Mănăstirii Sf. Sava prevede ca după Liturghie clericii și credincioșii să rămână postind în biserică⁵, pentru a asculta citirile din Faptele Sfinților Apostoli, care trebuie lecturate integral până la începutul Utreniei pascale de la miezul nopții. Pentru întărirea trupească, înainte de Otpustul Liturghiei de Sâmbătă se face binecuvântarea pâinilor și a vinului prin rugăciunea obișnuită de la Priveghere⁶ („de la Litie”), omițând cuvintele „grâu” și „untdelemn”⁷. După binecuvântare, această pâine înmuiată în vin se mănâncă chiar în biserică spre întărirea trupului (nu pur simbolic), dar fără a avea ceva comun cu Paștele. Ea are rolul pâinii și vinului care se binecuvintează și se consumă ca întărire trupească, la fiecare Priveghere (când e numită eronat: „litie”⁸).

Așa cum ne arată istoria, românii ortodocși, pe parcursul întregii vieți, se împărtășeau foarte rar sau chiar deloc (!), luând doar la Paști pâine binecuvântată pe care o numeau (și o mai numesc) „paști”. Iată ce scria mitropolitul Neofit Cretanul despre practica sacramentală românească din prima jumătate a secolului al XVIII-lea (și nu numai): *„Cei mai mulți din norod nici ar fi știind ce este Sfânta Priciaștenie [Împărtășanie], ci numai la ziua Sfințelor Paști ar fi mergând la biserică și nu doar ca să asculte slujba Sfintei Liturghii și să se împărtășească cu Sfintele Taine fiind mai înainte spovediți și gătiți pentru această Taină Sfântă, ci numai ca să ia pâine și vin, paximan ce se numește de voi Paști, iar alții cu ani îndelungați nu s-au spovedit, și alții iar în toată vremea vieții lor, după cum am înțeles, Spovedania și Sfânta Priciaștenie*

⁵ Deja Canonul 66 Apostolic, apoi și 55 Trulan precizează că Sâmbăta Paștilor, spre deosebire de celelalte sâmbete de peste an, este zi de post aspru.

⁶ Despre toate acestea a se vedea monografia magistrală a lui Gabriel BERTONIÈR, *The Historical Development of the Easter Vigil and Related Services in the Greek Church*, Roma, 1972 (OCA 193), p. 158.

⁷ Inițial grâul și untdelemnul erau binecuvântate o singură dată pe an, ca „pârgă a firii”, odată cu depozitarea lor în hambarul mănăstirii; analogic cu practica binecuvântării strugurilor la Praznicul Schimbării la Față (cf. Н. УСПЕНСКИЙ, *Чин всеобщего бдения*, Москва, 2004, pp. 199-200.). În restul anului, așa cum avem și în cazul dat, se binecuvânta doar pâinea și vinul. Considerăm că această practică este mai corectă și ea trebuie repusă în uz.

⁸ „Litie” este slujba care se face la mijlocul Vecerniei Mari în pronaosul bisericii în cadrul Privegherii, iar „binecuvântarea pâinilor” este o slujbă distinctă, separată de prima prin Stihovna Vecerniei, și constă dintr-o singură rugăciune ce se rostește abia la sfârșitul Vecerniei în naos. Faptul că aceste două elemente liturgice se fac de fiecare dată împreună, i-a făcut pe creștinii și chiar clericii mai simpli să le numească pe ambele „litie”, și chiar pâinea cu vinul ce se binecuvintează la cea de a doua slujbă au primit acest nume absolut nefiresc.

*[Împărtășanie] ce este nu o știu, fără decât aleargă în ziua de Paști pe la bisericile lor de iau atunci acea pâine și acel vin nesfințit sau iau agheasmă, numind că este Paști”.*⁹

Cutremurătoare este nu numai mărturia istorică, ci și faptul că acest ierarh, ajungând mitropolit al Țării Românești (1738-1753), i-a amenințat cu excomunicarea pe credincioșii români, în caz de neîndreptare a acestei „rătăciri” și „căderi în pierzanie”. Nici până astăzi lucrurile nu s-au îndreptat, ba chiar au degradat și mai mult, inclusiv prin girul ierarhiei superioare, care de asemenea numește acea pâine stropită cu vin – „Paști”. Aceasta contrar textului biblic care zice că "Paștele nostru este Hristos" (I Cor. 5:7). Deci „Paști” (în sensul de hrană) poate fi numit doar Trupul și Sângele lui Hristos și nimic altceva. În prezent mirenii totuși se împărtășește mai des, inclusiv la Paști, dar continuă să numească "paști" pâinea binecuvântată în ajun sau chiar în ziua de Înviere.¹⁰

În concluzie: rugăciunea „artosului” se va citi doar în mănăstirile care practică această tradiție veche descrisă mai sus; pâinea și vinul se vor binecuvânta doar acolo unde se respectă tradiția privegherii pascale de sâmbătă seara, fără ca această să fie (numită) „Paști”; în schimb toți sunt chemați să se împărtășească atât în Sâmbăta, cât și în Duminica Paștilor, cu Trupul și Sângele lui Hristos, care este adevăratul Paști.

⁹ Cf. Ioan ICĂ jr, *Împărtășirea continuă cu Sfintele Taine*, Sibiu 2006, p. 7.

¹⁰ În Basarabia se zice „pască” la cozonacul cu brânză care se binecuvântează în ziua de Înviere după Liturghie. Această „pască” este mâncată acasă pe parcursul Săptămânii Luminate, după anafură și agheasmă, dar înainte de celelalte bucate.